

Naplójegyzetek XVII.

A fél láb és az ördög

Anyanyelvünk megtanulása közben sok fontos meglátással gazdagodunk. Igazságukat természetesen vesszük, legtöbbször el sem gondolkodunk rajtuk. Pedig sok régi nemzedék tudása összegződik bennük, az őseinké, akik az elmúlt évezredek során nyelvünket létrehozták. Így van ez minden saját nyelvvel rendelkező történelmi közösség esetében: az anyanyelv a szellemi hozományunk, amelyet születésünkkor örökül kapunk.

Ugyanakkor minden nyelv más gondolkodásmódot tükröz, minden nyelv más és más látószögéből közelíti meg az életet.

De miről is beszélek? Miféle sajátos igazságokat képes közvetíteni pusztán a szavai és a nyelvtana által egy nyelv?

A magyar nyelv esetében sokszor említett példa erre az, hogy az élőlények, így az ember páros testrészeit nem többes számmal, hanem egyes számmal fejezzük ki. Akkor fogalmazunk helyesen, ha nem a kezeinkről, hanem a kezünkről, nem a szemeinkről, hanem szemünkről beszélünk, még ha tudjuk is, hogy kettő van belőlük. Aki szemüveg-re szorul, azt mondja, hogy: „Elromlott a szemem.” Ha valamitől meghatódnak, így fejezzük ki: „Könnyes lett a szemem.” És mindannyian tudjuk, hogy ez mindkét szemünkre vonatkozik. A végtagjaink esetében is egyes számot használunk: „Jaj de fázik a lábam!” – jelentjük ki. Vagy: „Jól megnőtt a gyerek lába.” Ha pedig valóban csak az egyik végtagunkkal történt valami, akkor magyarul azt mondjuk: „Fél lábamra lesántultam.” Vagy: „Fél lábon ugráltam.” Ezek a megfogalmazások azt mutatják, hogy a magyar nyelvet megalkotó nemzedékek sora rájött arra, hogy a páros testrészek tulajdonképpen egyetlen szervet jelentenek: két szemünk ugyan két külön képet küld az agy látásközpontjába, de azok ott eggyé válnak: így lesz a két különböző látószögéből érkező „felvétel” mélységgel bíró, differenciált látvány. Ugyanígy egyetlen mozgásközpontból ír-

nyítjuk mindkét karunkat, mindkét lábunkat, sőt, két vesénk működése is összeadódik. Páros szerveink együtt látják el feladatukat. Ezt a tudást őseink nemcsak birtokolták, de tovább is adták nekünk. Olyan sajátossága ez a magyar nyelvnek, amelyre eddig még más nyelvekben nem találtak példát. Ezért is szokták rokonalannak nevezni nyelvünket.

Ehhez hasonlóan a nyelv segítségével hagyták ránk őseink a világszellem kettős természetéről való tudásukat is. Míg a keleti bölcselet a jó és a rossz párharcát egy jelképben mutatja be, amelyen a teljes köralakot fekete és fehér félkaréjra osztották fel, addig anyanyelvünk a jó és a rossz szellem megnevezésének párhuzamosságával világít rá ugyanerre. A jó szellemünket, aki az életünket védi, és jóra vezet, „örangyal”-nak mondjuk. A rossz szellemet pedig, aki rossz útra csábít, veszélybe sodor, „ördög”-nek nevezzük. Az „örangyal” kifejezés szókincsünk újabb eleme, összetett voltát jól érzékeljük. Az „ördög” szó összetettségét már kevésbé vesszük észre, pedig ez is két fogalomból áll: az ör itt is a ránk figyelőt jelentheti, a „dög” szavunk viszont többértelmű, de minden jelentése valami rosszra, valami negatívra vonatkozik. Ebben az esetben a gonosz szellemet, azt a főgonoszt jelenti, aki hozzánk társul, aki leleskedik ránk.

Így közvetíti számunkra őseink tudását az anyanyelvünk, így hat gondolkodásunkra, és formál közösséggé bennünket. Ezért fontosabb számunkra minden más nyelvnél.

Jó, ha nemcsak használjuk a szavait, de megértjük a tanítását is.

Túl keveset tudunk

Túl keveset tudunk ahhoz, hogy tudjunk, de túl sokat ahhoz, hogy higgyünk. Jehuda bar Simon, akit a magyar bibliafordításokból Júdasként ismerünk, Kodolányi János *Én vagyok* című regényének egyik központi figurája, Jézus elárulója, aki noha hosszú időn át tanítványként követte őt,

végül az ellenségei kezére adta a Megváltót. Ő vezette el a katonákat és a főpapok szolgáit nagycsütörtök éjszakáján a Getsemáne-majorba, hogy ott – az előre megbeszéltek szerint – csókkal köszöntse, és így árulja el Mesterét. Arról, hogy mi volt árulásának az indítéka, sokféle magyarázatot olvashatunk az elmúlt kétezer év irodalmában. János apostol – nyilván nem ok nélkül – kapzsinak, a közös pénz megdézsmálójának tartotta Júdást, akinek a szemében nyilván a legfontosabb a vérdíj, a harminc római ezüst volt, amelyet Jézus elárulásáért ajánlottak fel neki a főpapok. Kodolányi János regényében is hangsúlyt kap a kereskedőből apostolnak állt Júdás pénzéhsége. De még hangsúlyosabban szerepel a csalódottsága amiatt, hogy Jézus nem e világi birodalmat akar építeni, törekvéseinek célja nem a királyi rang és cím, nem egy földi ország megszerzése. Lélekben akkor fordult ellene, amikor ráébredt, hogy Jézus nem a római megszállókkal szemben kívánja megalapítani országát, hanem egy szellemi országot hirdet, amelynek ő maga az eleve elrendelt vezetője. A regény szerint az ószövetségi irodalomban jártas, erős vallási érdeklődéssel és meggyőződéssel bíró Júdás nem tudta elfogadni, hogy Jézus az Isten és ember szövetségének megújítását, a szeretet Istenének a hatalmát hirdeti és szolgálja. Kodolányi János Júdása ugyanúgy gondolkodik, mint a zsidó vezetők: fél az ismert vallási alapvetéseknek, a választott nép által hitt és tisztelt ószövetségi vallási igazságoknak és szokásoknak a megrendülésétől. Amikor Júdás Jézus tanítványává szegődött, egy erős és sikeres országalapító mellett szeretett volna beavatottá válni, szeretett volna vezető szerephez és gazdagsághoz jutni. De ahogy ráébredt, hogy Jézus nem az ő elképzelései szerinti Isten országát hirdeti, hanem a meglévő, kiüresedett vallásgyakorlat és Istenkép ellen, a saját dicsőségüket és hatalmukat szolgáló papi vezetők ellen emel szót, elborzadt és meghátrált. Láta ugyan a jézusi csodákat, megismerte Jézus szelíd, tiszta és emelkedett emberségét, mégsem tudta elhinni, hogy ő lenne az Isten fia. Inkább valamiféle mágusnak, az igaz vallás ellen támadó önjelöltnek, hivatatlan prókátornak kezdte tartani őt.

És ezen a ponton mindannyiunknak el kell gondolkodnunk: vajon ha mi találkoztunk volna

Jézussal, hallottuk volna radikális tanítását sokat szenvedett, most is római uralom alatt nyögő népünk köztiszteletben álló papi vezetői ellen, saját megszokott, kényelmes vallásgyakorlásunk ellen, mi elhittük volna-e, hogy szegénysége, vidéki tájszólása, közrendű származása ellenére ő Isten fia, ő népe igaz és elhivatott vezetője? Felismertük volna-e benne a Megváltót, akire a választott nép évezredek óta várt? Nem gondoltuk volna-e mi is, hogy fellépése mély megosztottsághoz vezet majd, kettészakítja a társadalmat, tovább gyöngíti az idegen hatalom által leigázott népet?

Nem lehetünk biztosak benne, hogy megadta volna nekünk az Isten a tisztánlátás kegyelmét, és felismertük volna benne a Messiást. Felismertük volna a szeretetről mint az élet egyetlen, minden megoldást jelentő lényegéről, hajtóerejéről szóló szavainak igazságát? Megértettük volna a szeretet Istenéről és minden ember testvériségéről szóló tanítását? De abban reménykedhettünk, ha túl keveset is tudtunk volna ahhoz, hogy tudjuk, kicsoda a köztünk járó Jézus, viszont túl sokat ahhoz, hogy higgyünk benne, akkor sem lettünk volna az elárulói, nem adtuk volna őt az ellenségei kezére.

Sem harminc római ezüstért, sem a nagy tekintélyű vallási méltóságok megbecsülésére vágyva. Sem a magunk igazában való konok meggyőződésből.

Nézem a felhőket

Nézem az áprilisi égen úszó, hatalmas fehér felhőket. A kék égbolt tágas, tiszta tükrén két csipkés szélű, ragyogó felhőréteg látszik egymás fölött: a magasabban lévő szinte áll, vékony, szinte áttetsző függönye mintha nem változna. Vagy nem olyan gyorsan, hogy érzékelhető lenne. Valószínű ott fönt nem jár az a szél, amely az alacsonyabban, lassan, méltósággal, de észrevehetően tovább haladó óriás felhődunnákat északról dél felé hajtja. Aki kiül egy kicsit a napsütésre, bosszankodik, amikor a vonuló felhőtornyok eltakarják előle a napot, és figyel, vajon mikorra haladnak el, és engedik újra szabadon ragyogni a rabul ejtett, de a háttérben fehéren, izzón vándorló napkorongot. Mintha szabadulni igyekezne a fogságból, úgy vándorol a közepükön sűrűbb, a széleiken vékonyabb felhőtestek mögött. Ko-

rongja egyszer összeszabdálja a gömbölyű felhőformákat, másszor teljesen eltűnik mögöttük, és csak abból látni, hogy nem aludt el, hogy sugarai fényes fehérén átvilágítják a fellegek széleit. Hosszan elnézem a nyugalmas égi színjátékot, a lassú felhővonulást és a benne bujdosó napkorong elő-előragyogó fényét.

Micsoda nyugalom, mekkora szépség és erő van ebben a mindennapos égi jelenetben, és az összes többi, naponta megfigyelhető felhőjátékban. Akár szelíd, nyugalmas időben nézünk fel az égboltra, akár szélben, viharban tekintünk aggodalmasan fölfelé. Akár a narancssárgába, azúrkékbe öltöző hajnali égboltot figyeljük, akár az egymás mellett sorakozó, rózsás esti felhőket, kifogyhatatlan változatosságú a látvány, semmilyen mozi nem képes ezt a fölénk boruló, önmagát soha nem ismétlő, örök előadást szépségben felülmúlni.

Álmélni való és megnyugtató az a tudat is, hogy ezek a fölöttünk lebegő, hatalmas felhőformák legtöbbször áldást jelentenek, az éltető nedvességet, a föld számára nélkülözhetetlen esőket hozzák magukkal, nélkülük nem lenne élet a földön, nem sarjadna ki a vetés, nem teremnének gyümölcsöt a fák, tavasszal-nyáron nem borulna virágba a világ. Az éltető vizet szállítják fölénk a tengerekről, a magasan járó szelek sodrában méltóságteljesen hömpölyögve. Az áldott termékenység zálogai.

Hogy megálmodta és megcsinálta ezt valaki, hogy évmilliókon, évmilliárdokon át magától mű-

ködik! Nem kell időről időre feltölteni a tápegységeit, akkumulátorait, elemeit. Magától tudja minden legkisebb és legnagyobb alkatrésze is a dolgát, és még a legszélsőségesebb jelenségei, a legtombolóbb viharok, hurrikánok, vulkánkitörések sem oltják ki véglegesen a rajta sarjadó életet. És mégis milyen keveset gondolunk arra a fölséges értelemre, aki ezt az egészében felfoghatatlan, örökjáró csodát számunkra megtervezte, megalkotta, és a rendelkezésünkre bocsátotta! A létezését is tagadjuk, miközben magunkat hozzá hasonlónak, Istennek képzeljük. Igaz, hogy a tőle kapott értelmünk segítségével sok ügyes szerkezetet, hasznos építményt és pompás kényelmi berendezést sikerült létrehozunk. Az ő törvényeit felhasználva az általa teremtett anyagokkal és élőlényekkel mi, emberek is képesek vagyunk a világunkat fejleszteni, igényeinknek megfelelően berendezni.

De hasznos alkotásainkkal versenyeznek a pusztítás szándékával készített nagy hatású gépezeteink. Hatalmas robbanásaiktól az égbolt fekete porfellegekbe fullad, napokra, hetekre eltakarva az éltető napot. Mérgekkel telítjük az esőket, a felleghajtó szelek pedig messzi vidékekre juttatják el a mindent elpusztítani képes gázokat, mérgeket, halálos sugárzásokat. Mindent, amit Teremtőnk az élet fenntartására a maga szelíden működő, végtelen univerzumában megvalósított, mi, emberek kapzsiságunktól és hatalomvágyunktól vezérelve hajlandók vagyunk a pusztítás szolgálatába állítani.

Szoros